

MONITOR ASEAN

„Monitor ASEAN” omawia i komentuje najważniejsze wydarzenia związane z aktualną sytuacją polityczną, gospodarczą i społeczną w państwach Stowarzyszenie Narodów Azji Południowo-Wschodniej, ze szczególnym naciskiem na działania Chin w regionie.

MGR MATEUSZ CHATYS

OŚRODEK SPRAW AZJATYCKICH
UNIwersytet ŁÓDZKI

LUTY 2022

STANY ZJEDNOCZONE OPUBLIKOWAŁY NOWĄ STRATEGIĘ INDO-PACYFIKU

Najważniejszym wydarzeniem w lutym była rosyjska inwazja na Ukrainę, która wstrząsnęła całą społecznością międzynarodową i spotkała się ze skrajnie różnymi reakcjami państw członkowskich ASEAN. Zanim jednak do tego doszło mieliśmy do czynienia z kilkoma wartymi uwagi wydarzeniami dotyczącymi Azji Południowo-Wschodniej. Jednym z nich było wydanie przez USA nowej strategii wobec Indo-Pacyfiku. Dodatkowo, mimo początkowych trudności, udało się Kambodży zorganizować spotkanie ministrów spraw zagranicznych ASEAN, które zostało zdominowane przez sytuację w Birnie. Warto się również przyjrzeć percepcji ASEAN rosnącym wpływom Chin w regionie.

I. STOSUNKI WEWNĄTRZ ASEAN

2 lutego: Kambodża nie zaprosi birmańskiego ministra spraw zagranicznych na ministerialny szczyt ASEAN. Rząd Kambodży poinformował, że w związku z niewystracającymi postępami w implementacji pięciopunktowego konsensusu, szef birmańskiej dyplomacji Wunna Maung Lwin nie zostanie na zaplanowany w dniach 16-17 lutego szczyt ministrów spraw zagranicznych ASEAN. Niemniej jednak Birma będzie mogła zgłosić apolitycznego przedstawiciela, który będzie reprezentował państwo w wydarzeniu. Informacja świadczy o zmianie decyzji przez premiera Hun Sena, który jeszcze pod koniec 2021 roku twierdził, że nie powinno się pozbawiać birmańskiego rządu możliwości udziału w wydarzeniach organizowanych w ramach ASEAN. Rzecznik kambodżańskiego ministerstwa spraw zagranicznych, Chum Sounry, stwierdził, że oczekuje się od birmańskiego rządu większych postępów w związku z pięciopunktowym konsensem, poprzez wstrzymanie jakichkolwiek działań zbrojnych, rozpoczęcie dialogu ze wszystkimi stronami wewnętrznego sporu, umożliwienie dostępu do więźniów politycznych, a także pełną swobodę w dostarczeniu pomocy humanitarnej dla potrzebujących. Wszystko wskazuje na to, że rząd w Phnom Penh ugiął się pod presją pozostałych członków ASEAN jak i głosami krytyki na arenie międzynarodowej, żeby nie dopuszczać birmańskiego rządu do spotkań w ramach stowarzyszenia bez wyraźnych postępów w procesie normalizacji sytuacji wewnętrznej w kraju, do destabilizacji której doszło w wyniku zamachu stanu z lutego 2021 roku.

7 lutego: Birma umożliwi dostęp specjalnemu wysłannikowi ASEAN do członków opozycji. Minister w gabinecie Hun Sena - Kao Kim Hourn, poinformował, że w trakcie wideo rozmowy premiera Hun Sena z przywódcą Birmy, Min Aung Hlaing'iem, liderzy obu państw doszli do porozumienia w sprawie umożliwienia spotkań specjalnemu wysłannikowi ASEAN z członkami Narodowej Ligi na rzecz Demokracji (NLD), czyli rządzącej partii politycznej obalonej przez wojsko w lutym ubiegłego roku. W rozmowie nie sprecyzowano jednak z kim będzie się mógł spotkać specjalny wysłannik. Z perspektywy procesu normalizacji sytuacji w Birnie najlepszym rozwiązaniem byłoby spotkanie z szefową partii i byłą radczynią stanu – Aung San Suu Kyi, która przebywa obecnie w areszcie domowym.

12 lutego: Birma ułaskawi 814 więźniów z okazji Dnia Zjednoczenia. Zgodnie z oświadczeniem wydanym przez przywódcę Birmy, Min Aung Hlaing'a, z okazji święta narodowego 814 więźniów, osadzonych głównie w placówkach w Rangun, zostanie uwolnionych dzięki amnestii. Dla porównania w ubiegłym roku wypuszczono ponad 23 tys. więźniów.

14 lutego: premier Malezji złożył dwudniową wizytę w Brunei. Podczas swojej pierwszej wizyty w Brunei od czasu objęcia funkcji szefa rządu w sierpniu ubiegłego roku, Datuk Seri Ismail Sabri Yaakob spotkał się z sułtanem Hassanal Bolkiah'em. Przedstawiciele obu państw omówili przede wszystkim kwestie związane z utworzeniem korytarza lądowego i powietrznego dla podróży osób zaszczepionych pomiędzy państwami. W tym celu oba rządy będą wzajemnie akceptować krajowe certyfikaty szczepień. Ponadto poruszono tematy związane ze wzmocnieniem dwustronnej współpracy ekonomicznej i inwestycyjnej, w której i tak odnotowano imponujące sukcesy. Ubiegłoroczna wymiana handlowa zwiększyła się o 70,4%. W agendzie spotkania znalazły się również sprawy dotyczące sytuacji w Birmie oraz na Morzu Południowochińskim.

15 lutego: minister spraw zagranicznych Singapuru rozpoczął dwudniową wizytę w Kambodży. Minister Vivian Balakrishnan przyleciał do Kambodży na pierwsze spotkanie ministrów spraw zagranicznych ASEAN organizowane przez rząd Hun Sena w ramach prezydencji w stowarzyszeniu. Przed udziałem w spotkaniu szef singapurskiej dyplomacji spotkał się zarówno z premierem jak i wicepremierem Kambodży. Rozmowa z Hun Senem obejmowała szeroki zakres tematyczny poczynawszy od negocjacji nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim aż po implementację pięciopunktowego konsensusu w Birmie. Premier Kambodży zgodził się z szefem singapurskiej dyplomacji, że bez daleko idących postępów w kierunku stabilizacji sytuacji w Birmie, przedstawiciele junty nie powinni uzyskać zgody na aktywne uczestnictwo w spotkaniach organizowanych w ramach ASEAN. Podczas rozmowy z Prak Sokhonn wypracowano porozumienie w sprawie pogłębienia współpracy dwustronnej w obszarach łączności, infrastruktury, handlu produktami rolniczymi, technologii finansowych oraz gospodarki cyfrowej. Oprócz tego rządy obu państw zobowiązały się do utworzenia korytarza dla zaszczepionych podróżnych.

15 lutego: Birma nie weźmie udziału w nadchodzącym szczycie ministrów spraw zagranicznych ASEAN. Ministerstwo spraw zagranicznych Birmy wydało oświadczenie, zgodnie z którym Birma nie będzie miała swojego reprezentanta na szczycie ASEAN. Rząd nie zdecydował się na apolitycznego przedstawiciela powołując się na zasadę i praktykę równej reprezentacji na forum ASEAN. Dlatego birmański rząd, podobnie jak w ubiegłym roku, zdecydował się zrezygnować z udziału w spotkaniu.

17 lutego: ministrowie spraw zagranicznych ASEAN wzięli udział w corocznym szczycie. Kambodża, sprawująca prezydencję w ASEAN w 2022 roku. Była gospodarzem szczytu szefów dyplomacji, w którym jednak zabrakło przedstawiciela Birmy. Stronie birmańskiej udzielono jedynie zgodę na wirtualną obserwację przebiegu szczytu. Minister spraw zagranicznych Kambodży - Prak Sokhonn, który objął jednocześnie funkcję specjalnego wysłannika ASEAN do Birmy wyraził swoje ubolewanie z powodu braku pełnego udziału Birmy w spotkaniu ministerialnym. Jednocześnie zapowiedział swoją podróż do Birmy w marcu, podczas której spotka się między innymi z generałem Min Aung Hlaing'iem.

17 lutego: specjalny wysłannik ASEAN do Birmy zaapelował o poparcie junty dla jego spotkania z rządem jedności narodowej Birmy podczas jego wizyty zaplanowanej na marzec 2022 roku. Minister spraw zagranicznych Kambodży - Prak Sokhonn, który został mianowany nowym specjalnym wysłannikiem ASEAN do Birmy zwrócił się do wojskowego rządu o zaakceptowanie jego spotkania z przedstawicielami rządu jedności narodowej. Szef kambodżańskiej dyplomacji stwierdził, że jest to warunek konieczny, aby umożliwić mu skuteczne pośredniczenie w rozmowach pokojowych. Zwrócił uwagę, że trudno będzie osiągnąć jakiegokolwiek postępy, jeżeli junta będzie postrzegać rząd jedności narodowej jako terrorystów, co ma obecnie miejsce w oficjalnej narracji wojskowego rządu Birmy.

21 lutego: birmański rząd nie chce udzielić poparcia dla spotkania specjalnego wysłannika ASEAN z rządem jedności narodowej Birmy. Minister spraw zagranicznych Kambodży z poparciem Malezji przedstawił swoje plany spotkania z przedstawicielami rządu jedności narodowej Birmy podczas zaplanowanej na przyszły miesiąc wizyty w Birmie. Ministerstwo spraw zagranicznych Birmy wydało oświadczenie, w którym krytycznie odniosło się do ewentualnego spotkania specjalnego wysłannika z opozycją polityczną. Ministerstwo zakomunikowało, że państwa ASEAN nie powinny ingerować w wewnętrzne sprawy Birmy, a także nie powinny popierać działalności terrorystycznej, co jest sprzeczne z Kartą ASEAN. W maju 2021 roku junta ogłosiła, że członkowie rządu jedności narodowej Birmy są organizacją terrorystyczną prowadzącą działalność wywrotową w kraju.

22 lutego: Unia Europejska rozszerzyła sankcje w przypadku Birmy. Unia Europejska podjęła decyzję o objęciu sankcjami 22 nowych urzędników oraz cztery firmy powiązane z juntą. W ten sposób łącznie 65 osób zostało objętych sankcjami, na mocy których zamrożono ich aktywa finansowe i nie będą mogły otrzymać wizy. Natomiast w przypadku sankcji na przedsiębiorstwa, łącznie 10 firm będzie musiało się liczyć z poważnymi ograniczeniami ze strony UE.

24 lutego: premier Malezji złożył dwudniową oficjalną wizytę w Kambodży. Hun Sen przyjął swojego malezyjskiego odpowiednika w Pałacu Pokoju, gdzie omówili kwestie związane z pandemią koronawirusa, sytuacją w Birmie i na Morzu Południowochińskim, a także rywalizację mocarstw. Premier Datuk Seri Ismail Sabri Yaakob zapewnił Malezyjczyków mieszkających w Kambodży, że już wkrótce kambodżańskie restrykcje w podróży zostaną złagodzone, dzięki czemu będzie możliwy powrót do kraju. Szefowie rządów obu państw zwrócili się również z apelem do birmańskiej junty o szybkie i kompleksowe wdrożenie pięciopunktowego konsensusu. W oficjalnym oświadczeniu ze spotkania premierów znalazły się także odwołania do pełnej implementacji Deklaracji o postępowaniu na Morzu Południowochińskim, szybkiego opracowania Kodeksu Postępowania na Morzu Południowochińskim zgodnie z prawem międzynarodowym – UNCLOS, współpracy z zewnętrznymi partnerami ASEAN zgodnie z wytycznymi uwzględnionymi w strategii ASEAN na Indo-Pacyfiku (AOIP).

24 lutego: Singapur jako pierwsze państwo Azji Południowo-Wschodniej zabrało głos w sprawie rosyjskiego ataku na Ukrainę. W krótkim oświadczeniu rzecznika ministerstwa spraw zagranicznych Singapuru możemy przeczytać o poważnym zaniepokojeniu „specjalną operacją wojskową” w regionie Donbasu oraz doniesieniami o atakach lądowych i powietrznych na wiele celów w Ukrainie w dniu 24 lutego. Dodatkowo znalazło się sformułowanie o zdecydowanym potępieniu przez Singapur każdej niesprobowanej

inwazji na suwerenne państwo pod jakimkolwiek pretekstem. Tym samym wezwano do poszanowania suwerenności, niezależności i integralności terytorialnej Ukrainy.

25 lutego: podczas trzydniowej wizyty prezydenta Wietnamu w Singapurze obie strony podpisały pięć porozumień. Wizyta Nguyen Xuan Phu'a w Singapurze była pierwszą oficjalną wizytą państwową, jaką Singapur przyjął od czasu wybuchu pandemii koronawirusa od początku 2020 roku. Przedstawiciele obu stron odnowili bilateralną umowę o współpracy w zakresie obrony, która została pierwotnie zawarta w 2009 roku. Nowa wersja dokumentu przewiduje realizację regularnych dialogów i wymian politycznych, zacieśnianie współpracy i promowanie bliższej interakcji między wojskami obu państw oraz współpracę w dziedzinach „obopólnego zainteresowania”, takich jak medycyna wojskowa czy zwalczanie terroryzmu. Kolejna umowa dotyczyła współpracy gospodarczej i handlowej, obejmującej takie obszary, jak wspieranie regionalnych i globalnych połączeń łańcuchów dostaw oraz ułatwianie partnerstw biznesowych. Dodatkowo zawarto w niej ustalenia dotyczące pogłębienia współpracy rolno-handlowej poprzez wymianę informacji i szkolenia, a także przewidziano zacieśnienie współpracy w sektorach przemysłu i energii, przy jednoczesnym ułatwieniu większej współpracy między małymi i średnimi przedsiębiorstwami z Singapuru i Wietnamu. Na marginesie spotkania przedsiębiorcy podpisali dodatkowo 28 protokołów ustaleń o współpracy o łącznej wartości 11 mld USD. Ostatnie dwa memoranda rządowe były poświęcone ochronie własności intelektualnej oraz promocji współpracy społecznej. Wizyta wietnamskiego prezydenta została zwieńczona wydaniem wspólnego oświadczenia.

25 lutego: indonezyjski rząd wydał oświadczenie w sprawie zbrojnego ataku na Ukrainę. W oświadczeniu znalazło się pięć punktów. W pierwszym położono nacisk na przestrzeganie zasad i celów uwzględnionych w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz prawa międzynarodowego, ze szczególnym uwzględnieniem integralności terytorialnej i suwerenności. Na tej podstawie w drugim punkcie określono atak na Ukrainę jako nie do zaakceptowania. Co więcej, zdaniem rządu Indonezji atak naraża życie ludzi na poważne niebezpieczeństwo, zagraża pokojowi i stabilności zarówno w regionie, jak i na świecie. W kolejnym punkcie rząd w Dżakarcie wezwał wszystkie zaangażowane strony do zaprzestania działań wojennych i przedstawienia pokojowego rozwiązania sytuacji za pomocą kanałów dyplomatycznych. W czwartym punkcie oświadczenia zwrócono się do Rady Bezpieczeństwa ONZ, żeby przedsięwzięła konkretne działania mające na celu zapobiegnięcie pogorszeniu się sytuacji. Ostatni punkt dotyczył kwestii związanych z ewakuacją obywateli Indonezji z Ukrainy koordynowaną przez ministerstwo spraw zagranicznych. Dodatkowo głos w sprawie zabrał prezydent Joko Widodo, który za pośrednictwem mediów społecznościowych napisał „Zakończyć wojnę. Wojna sprowadza nieszczęście na ludzkość i zagraża całemu światu”.

25 lutego: premier Malezji odwiedził Tajlandię w ramach swojej podróży po Azji Południowo-Wschodniej. Premier Dato' Sri Ismail Sabri Yaakob oraz jego tajski odpowiednik Prayut Chan-o-cha skupili się przede wszystkim na kwestiach związanych z odbudową gospodarczą obu krajów po pandemii koronawirusa, w której dużą rolę ma odegrać otwarcie granic dla zaszczepionych podróżujących bez konieczności przechodzenia kwarantanny. W związku z tym podjęto decyzję o wzajemnym akceptowaniu cyfrowych certyfikatów zaszczepienia, co znacznie ułatwi procedury związane z podróżą pomiędzy Tajlandią i Malezją. Ponadto obie strony zgodziły się na zbadanie możliwości zwiększenia łączności obszarów przygranicznych poprzez takie projekty jak budowa drogi łączącej CIQ Sadao z CIQ Bukit Kayu Hitam czy budowy nowych mostów na rzece Golok. Premier Tajlandii zwrócił

uwagę swojego malezyjskiego partnera na potrzebę rozwoju obszarów przy południowej granicy Tajlandii. Spotkanie zostało zwieńczone wydaniem wspólnego oświadczenia, w którym nie zabrakło wskazania na potrzebę implementacji pięciopunktowego konsensusu w Birmie dla przywrócenia stabilizacji w kraju.

26 lutego: Brunei wydało oficjalne oświadczenie w sprawie sytuacji na Ukrainie. W oświadczeniu wydanym przez ministerstwo spraw zagranicznych wyrażono zaniepokojenie eskalacją napięć i działań wojennych na Ukrainie i poinformowano o kontynuacji uważnego śledzenia rozwoju wydarzeń w tym kraju. Jednocześnie uwzględniono potępienie wszelkiego naruszenia suwerenności, niezależności i integralności terytorialnej jakiegokolwiek kraju. Zwrócono szczególną uwagę na znaczenie przestrzegania zasad w oparciu o prawo międzynarodowe. Ostatnim punktem było wezwanie wszystkich bezpośrednio zaangażowanych stron do deeskalacji napięć i powstrzymania się od działań, które mogą doprowadzić do pogorszenia obecnej sytuacji. Zamiast tego wszelkie spory powinny zostać rozwiązane na drodze pokojowych negocjacji, bez uciekania się do użycia siły lub groźby jej użycia.

26 lutego: minister obrony Filipin zabrał głos w sprawie sytuacji na Ukrainie za pośrednictwem mediów społecznościowych. Minister obrony Delfin Lorenzana zajął bardzo ogólne stanowisko w sprawie rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Potwierdził, że filipiński resort obrony jak i ministerstwo spraw zagranicznych monitorują rozwój wydarzeń na Ukrainie, ale ich głównym priorytetem na chwilę obecną jest repatriacja filipińskich obywateli z terytorium Ukrainy (głównie przez terytorium Polski). Minister Lorenzana wyraził również nadzieję, że nie dojdzie do eskalacji kryzysu do tego stopnia, że nie będzie możliwe wykorzystanie narzędzi dyplomatycznych, w tym pokojowych negocjacji. Niektórzy analitycy wskazują, że wstrzemięźliwa postawa rządu w Manili może być spowodowana obawami o przyszłość kontraktu podpisanego pod koniec stycznia bieżącego roku na zakup pocisków Brahmos o wartości niemal 375 mln USD, będących wspólną produkcją Rosji i Indii.

26 lutego: premier Malezji wydał oficjalne oświadczenie dotyczące sytuacji na Ukrainie. W pięciopunktowym oświadczeniu Dato' Sri Ismail Sabri Yaakob wyraził poważne zaniepokojenie eskalacją konfliktu na Ukrainie i zdecydowanie wezwał bezpośrednio zaangażowane strony do podjęcia natychmiastowych kroków w kierunku deeskalacji i przeciwdziałania utracie życia i zniszczeniu. Wskazał, że w tym krytycznym momencie wszelkie wysiłki powinny zostać podwojone, żeby za pośrednictwem pokojowych negocjacji znaleźć rozwiązanie tej sytuacji zgodne z prawem międzynarodowym – Kartą Narodów Zjednoczonych. Malezja zobowiązała się do wspierania tego procesu. Dodatkowo zwrócono uwagę na fundamentalną rolę Rady Bezpieczeństwa ONZ, której zadaniem jest utrzymanie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa. W oświadczeniu zawarto także informację o ewakuowanych z Ukrainy obywatelach Malezji.

26 lutego: ASEAN wydało oficjalne oświadczenie w imieniu ministrów spraw zagranicznych stowarzyszenia w sprawie sytuacji na Ukrainie. Oświadczenie składa się jedynie z dwóch krótkich punktów. W pierwszym jest mowa o głębokim zaniepokojeniu ministrów spraw zagranicznych w związku z rozwijającą się na Ukrainie sytuacją oraz starciami zbrojnymi. Wezwano zaangażowane strony do wstrzemięźliwości i dążenia do dialogu wszelkimi możliwymi kanałami, włączając w to ścieżkę dyplomatyczną, aby zapanować nad sytuacją poprzez deeskalację i pokojowe rozwiązanie sporów zgodnie z

prawem międzynarodowym, zasadami zawartymi w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz Traktatu o przyjaźni i współpracy w Azji Południowo-Wschodniej. Natomiast w drugim wyrażono nadzieję, że wciąż jest możliwe zapobiegnięcie wymknięciu się sytuacji spod kontroli, a zaangażowane strony będą wzajemnie respektowały zasady suwerenności, integralności terytorialnej i przestrzegały równych praw dla wszystkich narodów.

26 lutego: premier Wietnamu wezwał do ewakuacji obywateli z Ukrainy. Pham Minh Chinh wezwał podległe mu ministerstwa do organizacji ewakuacji 7 tys. obywateli z Ukrainy w związku z rosyjską inwazją na ten kraj. Dzień wcześniej rzeczniczka ministerstwa spraw zagranicznych Le Thi Thu Hang wyraziła zaniepokojenie konfliktem zbrojnym na Ukrainie i wezwała zaangażowane strony do zapewnienia bezpieczeństwa i poszanowania praw Wietnamczyków.

28 lutego: Singapur podjął decyzję o kontroli eksportu na przedmioty, które mogą zostać wykorzystane jako broń ofensywna w konflikcie na Ukrainie. Minister spraw zagranicznych Singapuru, Vivian Balakrishnan, podczas wystąpienia przed parlamentem poinformował o wprowadzeniu restrykcji w eksporcie do Rosji wszelkich towarów, które mogłyby zostać wykorzystane na szkodę Ukrainy. Ponadto zdecydowano się na blokadę działalności rosyjskich banków oraz transakcji finansowych powiązanych z Rosją. Do tej pory Singapur nakładał sankcje na inne państwa w zgodzie z decyzjami Rady Bezpieczeństwa ONZ. Niemniej jednak tym razem singapurski rząd zdecydował się wprowadzić sankcje mimo braku konsensusu na forum ONZ w wyniku weta ze strony Rosji. W ten sposób rząd stoi na straży fundamentalnych praw niepodległości i suwerenności państw.

28 lutego: wicepremier i minister spraw zagranicznych Tajlandii wezwał do pokoju na Ukrainie, ale stwierdził, że nie może opowiedzieć się po jednej ze stron. Don Pramudwinai po spotkaniu z premierem udzielił wywiadu, w którym powołał się na wspólne oświadczenie w ramach ASEAN dotyczące kryzysu na Ukrainie. Dodał jednocześnie, że Tajlandia jest gotowa do udzielenia pomocy humanitarnej do poszkodowanych w wyniku konfliktu. Wskazał, że najlepszym rozwiązaniem jest podjęcie negocjacji na granicy białorusko-ukraińskiej w celu pokojowego rozwiązania sporu. Poinformował również o zaplanowanej ewakuacji 99 obywateli Tajlandii z Ukrainy na początku marca przez Warszawę i Bukareszt.

KOMENTARZ

W lutym 2022 roku ostatecznie udało się Kambodży zorganizować coroczne spotkanie ministrów spraw zagranicznych ASEAN w formule hybrydowej. Według wstępnych planów spotkanie miało się odbyć w pierwszej połowie stycznia, ale trudności w podróżowaniu związane z restrykcjami epidemiologicznymi, a także kontrowersje wokół wizyty premiera Kambodży w Birmie na początku stycznia i związana z nią krytyka ze strony części państw ASEAN zmusiły Kambodżę, sprawującą prezydencję w stowarzyszeniu, do zmiany terminu spotkania. Biorąc pod uwagę okoliczności towarzyszące organizacji tego wydarzenia, jaki i skomplikowaną sytuację wewnątrz ASEAN, warto zwrócić uwagę na jego przebieg i ustalenia.

Zacznijmy od tego, że w spotkaniu, do którego doszło 17 lutego, wzięło udział dziewięciu z dziesięciu ministrów spraw zagranicznych państw członkowskich ASEAN. Na początku lutego rząd Kambodży poinformował, że w związku z niewystraszającymi postępami w implementacji pięciopunktowego konsensusu, szef birmańskiej dyplomacji Wunna Maung Lwin, nie został zaproszony. Niemniej jednak Birma wciąż mogła zgłosić apolitycznego przedstawiciela, który reprezentowałby państwo w wydarzeniu. Informacja w sprawie wykluczenia Wunna Maung Lwin'a świadczyła o zmianie stanowiska przez premiera Hun Sena, który jeszcze pod koniec 2021 roku twierdził, że nie powinno się pozbawiać birmańskiego rządu możliwości udziału w wydarzeniach organizowanych w ramach ASEAN. Wszystko wskazuje na to, iż zmiana decyzji w tej sprawie była wynikiem wyjątkowo silnej presji wewnątrz ASEAN ze strony pozostałych państw członkowskich, żeby utrzymać dotychczasową politykę w interakcji z juntą. Dodatkowym argumentem była postawa birmańskiego przywódcy, który od zakończenia wizyty Hun Sena nie podjął żadnych znaczących kroków w kierunku implementacji pięciopunktowego konsensusu.

Podobnie jak to było w przypadku szczytu ASEAN z października ubiegłego roku junta nie zdecydowała się na wskazanie apolitycznego przedstawiciela, powołując się na zasadę i praktykę równej reprezentacji na forum ASEAN. Stąd rola Birmy w spotkaniu ograniczona została do biernej obserwacji spotkania w formie wideokonferencji. Postawa rządu z Naypyidaw sprawiła, że ministerialne spotkanie zostało w dużym stopniu przyćmione przez kwestie związane z nieobecnością Birmy oraz sytuacją wewnętrzną w kraju, która rok od zamachu stanu wciąż była daleka od stabilizacji. Minister spraw zagranicznych Kambodży - Prak Sokhonn, będący jednocześnie nowym specjalnym wysłannikiem ASEAN do Birmy zapowiedział podczas konferencji prasowej plan swojej wizyty w Birmie w marcu 2022 roku, podczas której oprócz spotkań z przedstawicielami junty zamierza również porozmawiać z pozostałymi stronami sporu, w tym z członkami rządu jedności narodowej Birmy (National Unity Government, NUG). Zapowiedź, zwłaszcza w części dotyczącej spotkania z NUG, spotkała się z poparciem ze strony pozostałych państw stowarzyszenia, zwłaszcza Malezji i Indonezji. Na chwilę obecną wojskowy rząd nie prowadzi dialogu z przedstawicielami NUG, co więcej, w maju ubiegłego roku junta ogłosiła, że członkowie rządu jedności narodowej są uznani za organizację terrorystyczną. Prak Sokhonn stwierdził, że trudno będzie osiągnąć jakiegokolwiek postępy we wdrażaniu pięciopunktowego konsensusu, jeżeli skonfliktowane ze sobą strony nie rozpoczną negocjacji. W związku z tym zaproponował, że może odegrać rolę pośrednika w tym procesie, ale aby to było możliwe, junta musi stworzyć odpowiednie warunki, przede wszystkim konieczne jest umożliwienie spotkań specjalnego wysłannika z przedstawicielami NUG. Kilka dni po ministerialnym spotkaniu ASEAN, ministerstwo spraw zagranicznych Birmy wydało oświadczenie, w którym krytycznie odniosło się do ewentualnego spotkania specjalnego wysłannika z opozycją polityczną. Ministerstwo zakomunikowało, że państwa ASEAN nie powinny ingerować w wewnętrzne sprawy Birmy, a także nie powinny popierać działalności terrorystycznej, co jest sprzeczne z Kartą ASEAN.

Bezkompromisowa postawa rządu Min Aung Hlaing'a świadczy o tym, że wykluczenie z udziału w wydarzeniach w ramach ASEAN nie stanowi wystarczającego imperatywu do zmiany kursu dotychczasowej polityki wewnątrz kraju. Ponadto bez ustępstw w dostępie specjalnego wysłannika ASEAN do przedstawicieli NUG, stowarzyszenie zostanie pozbawione możliwości odegrania roli mediatora. Hun Sen zapowiedział już, że Kambodża zamierza kontynuować swoje bezpośrednie podejście do procesu negocjacyjnego w Birmie,

ale wszystko wskazuje na to, że będzie to proces powolny i prawdopodobnie nie zostanie zakończony wraz z prezydencją Kambodży w ASEAN.

Wszystko wskazuje na to, że ASEAN będzie kontynuował próby mediacji pomiędzy zwaśnionymi stronami, zwłaszcza do końca bieżącego roku pod przewodnictwem Kambodży. W przyszłym roku prezydencję w ASEAN przejmie Indonezja, która również popiera strategię obraną przez rząd w Phnom Penh. Wszystko jednak będzie zależało od dynamicznej sytuacji w Birnie, a także od tego czy generał Min Aung Hlaing dotrzyma swoich obietnic o przeprowadzeniu wyborów powszechnych w sierpniu 2023 roku i zniesieniu stanu wyjątkowego.

II. STOSUNKI BILATERALNE CHIN Z PAŃSTWAMI ASEAN

4 lutego: prezydent Filipin stanął w obronie transakcji w sektor energetyczny potentata z możliwymi powiązaniem z Chinami. Senat zatwierdził wszczęcie postępowania antykorupcyjnego przeciwko 11 urzędnikom z ministerstwa ds. energetyki, włącznie z szefem tego resortu - Alfonso Cusi. Śledczy mają między innymi zbadać zakup przez firmę Udenna Corp, należąca do przyjaciela filipińskiego prezydenta o chińskich korzeniach, 45% udziałów w projekcie energetycznym Malampaya o wartości 565 mln USD. Warto zaznaczyć, że właściciel Udenna Corp - Dennis Uy, był jednym z głównych sponsorów kampanii wyborczej prezydenta Duterte z 2016 roku, a od momentu przejęcia przez niego władzy w państwie, Dennis Uy rozszerzył swoje wpływy w strategicznych sektorach jak kasyna, logistyka, telekomunikacja i energetyka. Według prezydenta Filipin transakcja była przeprowadzona zgodnie z prawem i nie ma potrzeby do wszczynania śledztwa w tej sprawie. Niemniej jednak już przy okazji zaangażowania Dennida Uy w obszarze telekomunikacyjnym, pojawiały się przypuszczenia, że firma Udenna Corp jest wykorzystywana przez rząd w Pekinie do zwiększenia swoich wpływów na Filipinach.

4 lutego: filipiński rząd wyraził zgodę na pełny dostęp zagranicznych podmiotów do sektora telekomunikacyjnego oraz linii kolejowych. Filipiński kongres zatwierdził ustawę zezwalającą na zagranicznym podmiotom na pełne przejęcie usług telekomunikacyjnych i kolejowych. Do tej pory obowiązywały ograniczenia zezwalające na przejęcie jedynie 40% udziałów w przedsiębiorstwach użyteczności publicznej. Jest to poważny krok w kierunku otwarcia się filipińskiej gospodarki, która była jedną z najbardziej zamkniętych dla zagranicznych inwestorów. Z drugiej jednak strony ustawa będzie stwarzała okazję dla większego zaangażowania na Filipinach przedsiębiorstw chińskich, co może być później wykorzystane jako narzędzie wpływów.

4 lutego: minister spraw zagranicznych Singapuru spotkał się w Pekinie ze swoim chińskim odpowiednikiem. Vivian Balakrishnan, towarzyszący prezydent Singapuru biorącej udział w ceremonii otwarcia Zimowych Igrzysk Olimpijskich, spotkał się w Pekinie z Wang Yi. Szef singapurskiej dyplomacji zapowiedział aktywny udział kraju w inicjatywie Pasa i Szlaku. W związku z tym poinformował o gotowości przyspieszenia realizacji Nowego Międzynarodowego Korytarza Handlowego Ląd-Morze (New International Land-Sea Trade Corridor) i wzmocnienia współpracy w takich obszarach jak gospodarka cyfrowa, zielony rozwój, łączność, infrastruktura. Ponadto singapurski rząd wyraził poparcie dla planów ChRL

o przystąpieniu do CPTPP oraz Umowy o partnerstwie w zakresie gospodarki cyfrowej (Digital Economy Partnership Agreement). Ministrowie poruszyli także kwestię sporów na Morzu Południowochińskim. Wang Yi zwrócił uwagę na konieczność pełnej implementacji Deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim, od której podpisania minęło już 20 lat. Ponadto zaznaczył, że należy jak najszybciej opanować sytuację epidemiologiczną związaną z pandemią koronawirusa i wznowić stacjonarne negocjacje nad Kodeksem Postępowania na Morzu Południowochińskim. Dodatkowo minister spraw zagranicznych ChRL wyraził pełne poparcie dla centralności ASEAN oraz działań podejmowanych przez stowarzyszenie na rzecz rozwiązania kwestii dotyczących Birmy zgodnie z „Drogą ASEAN (ASEAN Way)”.

5 lutego: prezydent Singapuru spotkała się z premierem ChRL. Li Keqiang w rozmowie z Halimah Yacob zapowiedział stopniowe luzowanie obostrzeń związanych z pandemią koronawirusa, aby umożliwić większą swobodę w podróżowaniu między państwami oraz powrót singapurskich studentów na chińskie uczelnie. Premier wyraził również gotowość do bliskiej współpracy z Singapurem w zakresie skutecznej implementacji RCEP, a także zadeklarował gotowość do komunikacji w sprawie przystąpienia Chin do CPTPP jak i Umowy o partnerstwie w zakresie gospodarki cyfrowej.

6 lutego: prezydent Chin spotkał się z prezydent Singapuru w Pekinie przy okazji Zimowych Igrzysk Olimpijskich. Przewodniczący Xi Jinping w rozmowie z prezydent Halimah Yacob podkreślił wyraźny postęp w relacjach dwustronnych między państwami od czasu jego ostatniej wizyty w Singapurze w 2015 roku. Chiński rząd wyraził gotowość na większe zaangażowanie Singapuru w chińskiej strategii „podwójnego obiegu (dual circulation)” poprzez zacieśnienie współpracy z poszczególnymi chińskimi prowincjami i miastami. Podobnie jak premier Li Keqiang oraz minister spraw zagranicznych Wang Yi, prezydent ChRL podkreślił kluczowe znaczenie współpracy w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku dzięki wzmocnieniu roli Nowego Międzynarodowego Korytarza Handlowego Ląd-Morze (New International Land-Sea Trade Corridor), zwłaszcza jeżeli chodzi o rozwój przemysłu i rozbudowę regionalnych łańcuchów dostaw. Dodatkowo oba państwa powinny się skupić na pogłębieniu regionalnej integracji ekonomicznej za pośrednictwem RCEP. Z kolei prezydent Halimah podkreśliła wsparcie Singapuru dla Chin w organizacji zarówno letnich jak i zimowych Igrzysk Olimpijskich poprzez obecność wysokich przedstawicieli. Prezydent zwróciła uwagę na fundamenty współpracy bilateralnej jakimi jest współpraca w ramach specjalnych stref ekonomicznych i rozwojowych.

16 lutego: prowadzący w sondażach kandydat na prezydenta Filipin chce zwiększyć militarną obecność na Morzu Południowochińskim. Ferdinand Marcos Jr., syn nieżyjącego już dyktatora, wciąż cieszy się największym poparciem spośród dziesięciu kandydatów, którzy wystartują w wyborach prezydenckich zaplanowanych na 9 maja bieżącego roku. W pierwszej telewizyjnej debacie, w której wzięło tylko czterech kandydatów, stwierdził, że będzie rekomendował rozmieszczenie większej liczby statków marynarki wojennej i straży przybrzeżnej na spornych obszarach Morza Południowochińskiego, żeby chronić roszczenia terytorialne kraju, a także umożliwić swobodną żeglugę rybakom. Niemniej jednak nie będzie się skłaniał do rozwiązań militarnych sporów na Morzu Południowochińskim. Zapowiedział kontynuację „właściwego podejścia” jakim jest polityka zaangażowania z Chinami. Na tej podstawie można zakładać, że polityka zagraniczna Ferdinanda Marcosa Jr. będzie bliższa tej, do której przyzwyczylił nas Rodrigo Duterte, a nie do tej, która prowadził

Benigno Aquino III. Inny z kandydatów, który wziął udział w debacie - Manny Pacquiao (znany bokser), zapowiedział utworzenie „panelu pokojowego” w celu prowadzenia negocjacji z Pekinem sporów na Morzu Południowochińskim, przy jednoczesnym pogłębianiu współpracy z zakresu obrony z traktatowym sojusznikiem – Stanami Zjednoczonymi.

17 lutego: Chiny przedstawiły swoją ofertę podczas pokazu lotniczego w Singapurze. Podczas pokazu w Singapurze strona chińska zaprezentowała szeroką gamę samolotów wojskowych poczynając od myśliwców JF-17 i samolotów szkoleniowych L-15 aż do śmigłowców bojowych Z-10 oraz dronów Wing Loong. Była to pierwsza kompleksowa wystawa sprzętu chińskiej firmy Aviation Industry Corporation of China (AVIC) w 2022 roku. Organizowane co dwa lata Singapore Airshow to największe targi lotnicze i obronne w Azji.

22 lutego: Chiny, Rosja i Serbia dostarczają wojskowemu rządowi w Birmie uzbrojenie, której jest wykorzystywane przeciwko cywilom. Ekspert ONZ ds. praw człowieka w Birmie poinformował, że Chiny i Rosja dostarczają juncie używane myśliwce, które są następnie wykorzystywane w operacjach przeciwko ludności cywilnej. W związku z tym wezwał Radę Bezpieczeństwa ONZ do wstrzymania przepływu broni do tego kraju. Ponadto były amerykański kongresmen opublikował raport, zgodnie z którym Serbia jest trzecim państwem dostarczającym uzbrojenie Birmie od czasu zamachu stanu z lutego ubiegłego roku. Jednak ministerstwo spraw zagranicznych Serbii zdementowało doniesienia z raportu, twierdząc, że w marcu 2021 roku podjęto decyzję o wstrzymaniu eksportu uzbrojenia do Birmy. Według raportu Rosja miała dostarczyć drony, dwa rodzaje myśliwców i dwa rodzaje pojazdów opancerzonych. Chiny miały przekazać myśliwce, natomiast Serbia rakiety i pociski artyleryjskie.

23 lutego: asystent chińskiego ministra spraw zagranicznych spotkał się z wysłannikami państw członkowskich ASEAN. Wu Jianghao podkreślił poparcie rządu w Pekinie dla centralnej roli w ASEAN w regionie. Ponadto zwrócił uwagę na potrzebę wzmocnienia współpracy w przeciwdziałaniu pandemii koronawirusa, działaniach antyterrorystycznych, a także w zakresie cyberbezpieczeństwa, zwalczania przestępczości transgranicznej i innych nietradycyjnych zagrożeń dla bezpieczeństwa. Wśród poruszonych tematów pojawiła się 20. rocznica podpisania Deklaracji o postępowaniu stron na Morzu Południowochińskim, przy okazji, której strona chińska wezwała do przyspieszenia negocjacji nad Kodeksem Postępowania. Dodatkowo Wu Jianghao wyznaczyły szereg celów, które powinny być osiągnięte w najbliższym czasie, do których zaliczono uruchomienie trzeciej wersji obszaru wolnego handlu Chiny-ASEAN oraz implementację RCEP. Ponadto chiński rząd wezwał do wspólnej promocji obopólnie korzystnej współpracy w ramach inicjatywy Pasa i Szlaku oraz strategii ASEAN na Indo-Pacyfiku (AIOP).

25 lutego: Chiny, Birma, Laos i Tajlandia przeprowadziły 114. edycję patrolu na rzece Mekong. Pięć statków z czterech państw i łącznie 80 funkcjonariuszy organów egzekwujących prawo przeprowadziło czterodniowy patrol na rzece Mekong, w trakcie którego skontrolowano odcinek rzeki o długości 600 km. Patrol miał na celu przeciwdziałanie nielegalnej imigracji, handlowi narkotyków oraz innym rodzajom transgranicznej przestępczości.

27 lutego: Chiny rozpoczęły trzydniowe ćwiczenia marynarki wojennej na Morzu Południowochińskim. Chiński portal informacyjny poinformował za pośrednictwem

mediów społecznościowych o oświadczeniu wydanym przez chińską Administrację Bezpieczeństwa Morskiego, zgodnie z którym chińska marynarka wojenna rozpoczęła trzydniowe manewry morskie na obszarze Morza Południowochińskiego o promieniu sześciu mil morskich.

KOMENTARZ

Wyniki najnowszych badań opinii publicznej opublikowanych w lutym przez ISEAS-Yusof Ishak Institute wskazują, że państwa Azji Południowo-Wschodniej wciąż postrzegają Chiny jako najbardziej wpływowy kraj w regionie pod względem politycznym, strategicznym i ekonomicznym. Jednocześnie rząd w Pekinie budzi również duże obawy.

Relacje Chiny-ASEAN uległy wyraźnemu wzmocnieniu po tym jak w ubiegłym roku zrealizowano obchody 30. Rocznicy stosunków w ramach partnera dialogu, co dodatkowo zostało zwieńczone podwyższeniem rangi oficjalnych relacji do kompleksowego partnerstwa strategicznego (razem z Australią). Znaczenie Chin w Azji Południowo-Wschodniej jest przede wszystkim oparte na rozległych wpływach ekonomicznych o czym świadczy fakt, że ChRL jest największym partnerem handlowym stowarzyszenia. Nie powinny zatem dziwić wyniki badań singapurskiego instytutu, zgodnie z którymi 76,7% ankietowanych (wzrost o 0,8% w porównaniu do analogicznych badań z 2021 roku) stwierdziło, że Chiny są najbardziej wpływowym państwem w regionie. Analogicznie wygląda sytuacja jeżeli chodzi o percepcję wpływów politycznych i potęgę strategiczną. Chiny zanotowały wzrost w porównaniu do 2021 o 4,6%, osiągając wynik 54,4%. Dla porównania Stany Zjednoczone osiągnęły wynik 29,7%.

Wyniki świadczą o pełnej świadomości ankietowanych o rosnących wpływach Chin w regionie, ale jest to ich zdaniem powód do obaw. Badania potwierdzają ogólne zaniepokojenie regionu rosnącymi wpływami gospodarczymi Chin – 64,4%, jak również wpływami politycznymi i strategicznymi – 76,4%. Takie nastawienie regionu prowadzi do tego, że 41,7% osób biorących udział w ankiecie postrzega Chiny w kategoriach mocarstwa rewizjonistycznego, którego celem jest przekształcenie Azji Południowo-Wschodniej we własną strefę wpływów, powracając tym samym do czasów trybutarnych.

Mimo nieznacznego spadku w porównaniu do ubiegłego roku, wciąż większość badanych (58,1%) wątpi, że rząd w Pekinie podejmie odpowiednie kroki na rzecz pokoju i stabilizacji w regionie. Wątpliwości są tak duże, że w przypadku konieczności opowiedzenia się po jednej ze stron w rywalizacji mocarstw, większość wybrałaby Stany Zjednoczone, a nie Chiny.

Główną osią obaw związanych z polityką chińskiego rządu jest widmo reperkusji ekonomicznych i militarnych ze strony Pekinu. Zwłaszcza w kontekście sytuacji w regionie rzeki Mekong oraz na Morzu Południowochińskim. Są to skutki bezkompromisowych działań chińskich władz, do których można zaliczyć budowę sztucznych wysp i ich militaryzację,

nękanie pozostałych stron sporu na Morzu Południowochińskim z wykorzystaniem straży przybrzeżnej i milicji morskiej, a także impas w negocjacjach nad Kodeksem Postępowania. Preferowanym przez państwa członkowskie ASEAN rozwiązaniem sporów morskich i terytorialnych są pokojowe negocjacje, które w oficjalnej narracji również są popierane przez chińskich decydentów, ale liczne naruszenia i incydenty sprawiają, że Pekin traci wiarygodność w swoich deklaracjach odnośnie dyplomatycznych rozwiązań zgodnych z normami prawa międzynarodowego.

Jeżeli Chiny nie zmienią swojej postawy będą coraz bardziej oddalać od siebie państwa Azji Południowo-Wschodniej w kierunku amerykańskiej strefy wpływów, ułatwiając tym samym Waszyngtonowi budowę antychińskiej koalicji. Rosyjska inwazja na Ukrainę pokazała, że rewizjonistyczna polityka może doprowadzić niezwykle skutecznej konsolidacji państw, które wydawały się bardzo podzielone. Ambiwalentne podejście Pekinu do działań Moskwy jedynie wzmocni obawy regionu wobec Chin, ponieważ taka postawa świadczy o tym, że chiński rząd liczy na analogiczną reakcję Rosji w momencie, gdy ChRL zdecyduje się na ekspansję, która najprawdopodobniej będzie wymierzona w Tajwan i/lub Morze Południowochińskie.

III. RYWALIZACJA CHINY-USA W ASEAN

4 lutego: prezydent USA nominował nowego ambasadora na Filipinach. Joe Biden przedstawił trzy nominacje pracowników placówek dyplomatycznych, wśród których znalazła się MaryKay Carlson, która ma przejąć obowiązki amerykańskiego ambasadora na Filipinach. Do tej pory MaryKay Carlson pełniła różne funkcje dyplomatyczne w takich państwach jak Argentyna, Indie, Chiny (dwukrotnie), Ukraina, Hongkong, Mozambik, Kenia, Dominikana. Posługuje się dwoma językami obcymi, chińskim i hiszpańskim.

4 lutego: amerykańska marynarka wojenna wspólnie z japońskimi siłami samoobrony przeprowadziła ćwiczenia na Morzu Filipińskim. W manewrach o kryptonimie *Noble Fusion* wzięła udział grupa uderzeniowa z lotniskowcem USS Abraham Lincoln oraz dwie grupy amfibijne. Ćwiczenia polegające na operacjach desantowych oraz powietrznych zostały przeprowadzone w pobliżu cieśnin Luzon i Miyako.

7 lutego: Stany Zjednoczone wyraziły chęć współpracy z ASEAN pod przewodnictwem Kambodży. Amerykański prezydent Joe Biden w liście do premiera Hun Sen'a wyraził chęć rozwoju relacji z ASEAN pod kambodżańskim przewodnictwem w celu ościągnięcia strategicznych celów w regionie. Dodał jednocześnie, że Waszyngton w pełni respektuje centralną rolę ASEAN w regionie, a także zapowiedział plan organizacji specjalnego szczytu USA-ASEAN w Stanach Zjednoczonych w najbliższych miesiącach. Warto przy tym podkreślić, że relacje na linii Waszyngton-Phnom Penh były w ostatnich latach napięte, głównie za sprawą kontrowersji wokół bazy marynarki wojennej Ream oraz potencjalnej obecności chińskich żołnierzy na jej obszarze. Stąd relacje amerykańskiej administracji z ASEAN mogą być utrudnione.

11 lutego: Indonezja podjęła kroki w celu modernizacji sił zbrojnych w dobie rosnących napięć w regionie. Indonezja zakupiła od Francji 42 samoloty wielozadaniowe Rafale o łącznej wartości 8,1 mld USD, a także planuje pozyskanie dwóch łodzi podwodnych Scorpene. Jednocześnie Stany Zjednoczone zatwierdziły możliwość zakupu 36 samolotów F-15 za kwotę 14 mld USD.

11 lutego: Stany Zjednoczone opublikowały nową strategię na Indo-Pacyfiku. W nowej strategii wciąż dużą uwagę przywiązuje się do wyzwań związanych z chińska ekspansją w regionie. Mimo tego, że amerykańska administracja zobowiązuje się do zwiększenia swojej aktywności we wszystkich zakątkach Indo-Pacyfiku, wszystko wskazuje na to, że jednym z priorytetów będzie Azja Południowo-Wschodnia. Bezpośrednio zostały wskazane Filipiny i Tajlandia jako traktatowi sojusznicy Stanów Zjednoczonych, z którymi stosunki będą rozwijane. Ponadto wymieniono takie państwa ASEAN jak Singapur, Indonezja, Malezja i Wietnam, z którymi wzmocnienie współpracy będzie odgrywało dużą rolę na przestrzeni następujących dwóch lat.

12 luty: filipińska piechota morska otrzymała od Stanów Zjednoczonych zatokę konserwacyjną i rampy plażowe w bazie Ternate. Chargé d'affaires ambasady USA Heather Variava wzięła udział w oficjalnym przekazaniu oddziałowi piechoty morskiej stacjonującemu w bazie Ternate położonej na wyspie Luzon nową infrastrukturę ułatwiającą wykonywanie zadań morskich.

16 lutego: Stany Zjednoczone zaprezentowały swoje najnowocześniejsze samoloty bojowe z serii F-35 na pokazach lotniczych w Singapurze. Podobnie do Chin, również amerykański przemysł zbrojeniowy zrobił prezentację swoich samolotów na singapurskim pokazie. Znalazły się wśród nich dwa z trzech typów myśliwca F-35, czyli F-35A oraz F-35B. Do tej pory jedynym państwem z Azji Południowo-Wschodniej, które posiada najnowocześniejsze samoloty produkowane przez firmę Lockheed Martin jest Singapur. Jednym z potencjalnych przyszłych nabywców amerykańskich samolotów jest traktatowy sojusznik Stanów Zjednoczonych – Tajlandia, ale bliskie relacje wojskowego rządu z Chinami, które zostały rozwinięte na przestrzeni ostatnich lat sprawiają, że Waszyngton nie będzie skłonny do zaopatrzenia Tajlandii w zaawansowane technologicznie myśliwce.

22 lutego: drugi rok z rządu Birma nie została obserwatorem ćwiczeń militarnych Cobra Gold. W manewrach organizowanych w Tajlandii, które zakończą się 5 marca, wzięli udział żołnierze z Tajlandii, Stanów Zjednoczonych, Chin, Indii, Indonezji, Korei Południowej oraz Australii. W tegorocznej edycji wydarzenia uczestniczyło około 2000 tajskich żołnierzy i 1200 amerykańskich, aczkolwiek podjęto zdecydowano się na ćwiczenia z użyciem prawdziwej broni. Nie zrealizowano również operacji skupiających się na symulacji desantu z wykorzystaniem amfibii oraz misji ewakuacyjnych jak również odwołano tradycyjny rytuał picia krwi kobry, dzięki któremu ćwiczenia zawdzięczają swoją nazwę. Ćwiczenia były zorientowane przede wszystkim na realizacji misji humanitarnych. Według rzecznika tajskiego ministerstwa obrony brak obecności przedstawicieli z Birmy drugi rok z rządu nie jest związany z zamachem stanu, do którego doszło w lutym ubiegłego roku.

22 lutego: Filipiny zakupiły 32 wielozadaniowe helikoptery S-70i Black Hawk. Helikoptery o wartości 620 mln USD zostaną wyprodukowane w Polskich Zakładach Lotniczych Mielec, należących do amerykańskiego giganta zbrojeniowego Lockheed Martin. Wszystkie śmigłowce mają być dostarczone na Filipiny do 2026 roku, co zwiększy zdolność operacyjną

filipińskich Sił Powietrznych do wykonywania misji poszukiwawczo-ratowniczych, pomocy humanitarnej i niesienia pomocy w przypadku katastrof oraz transportu wojsk. Kontrakt został podpisany w siedzibie ministerstwa obrony przez szefa resortu Delfina N. Lorenzano i Janusza Zakręckiego, prezesa i dyrektora naczelnego Polskich Zakładów Lotniczych w Mielcu. Dostawa śmigłowców z Polski ma się rozpocząć w 2023 roku (10 maszyn). Pozostałe zostaną dostarczone w trzech partiach: w 2024 roku (10 sztuk), 2025 roku (10 sztuk) i w 2026 roku ostatnia partia (7 sztuk). Umowa obejmuje także pakiet wsparcia logistycznego oraz szkolenie dla pilotów i załóg obsługi technicznej.

28 lutego: Stany Zjednoczone pierwszy raz wzięły udział w organizowanych przez Indie ćwiczeniach morskich, w których uczestniczyła również Birma i szereg innych państw Azji Południowo-Wschodniej. W dziewięciodniowych ćwiczeniach MILAN 2022 wzięło udział ponad 40 państw w tym Bangladesz, Australia, Indonezja, Francja, Japonia, Malezja, Birma, Singapur, Korea Południowa, Sri Lanka, Seszele, Tajlandia, Wielka Brytania, USA i Wietnam. Na szczególną uwagę zasługuje udział birmańskiej jednostki Sinphyushin, mimo kryzysowej sytuacji wewnętrznej w tym kraju, będącej wynikiem zamachu stanu z lutego 2021 roku. Manewry rozpoczęły się 25 lutego w Zatoce Bengalskiej i potrwać do 4 marca. Ćwiczenia są zorientowane na poprawie interakcji pomiędzy marynarkami wojennymi różnych państw i podnoszeniu umiejętności operacyjnych.

KOMENTARZ

Pierwsze tygodnie lutego sprawiły, że wzrok amerykańskich decydentów skupił się na Europie ze względu na atak Rosji na Ukrainę. Niemniej jednak jeszcze przed rosyjskim atakiem, Waszyngtonowi udało się opublikować nową strategię na Indo-Pacyfiku, która z perspektywy długoterminowej będzie miała duże znaczenie dla państw Azji Południowo-Wschodniej. W związku z tym warto się bliżej przyjrzeć nowej strategii Stanów Zjednoczonych, wobec tego regionu, która została opublikowana 11 lutego. Czy strategia administracji Joe Bidena jest rewolucją czy ewolucją? Jaką pozycję zajmuje w niej ASEAN?

Strategia wobec Indo-Pacyfiku administracji Donalda Trumpa została sformułowana w 2018 roku. Choć nie była pierwsza, ponieważ wcześniej podobne strategie przedstawiły takie państwa jak Japonia czy Australia, to pociągnęła za sobą kolejne państwa a nawet organizacje międzynarodowe, począwszy od ASEAN i na UE kończąc. Przez trzy lata strategia Stanów Zjednoczonych była utajniona, a jej treść mogliśmy poznać dopiero w styczniu 2021 roku. Nieco ponad rok później administracja Joe Bidena przedstawiła własną strategię, która od razu została udostępniona do wiadomości publicznej.

W dokumencie podkreślono, że amerykańskie zaangażowanie będzie widoczne w każdym subregionie Indo-Pacyfiku, ale biorąc pod uwagę specyfikę dotychczasowej polityki zagranicznej Stanów Zjednoczonych można jednoznacznie stwierdzić, że Azja Południowo-Wschodnia będzie jednym z głównych priorytetów. Najlepiej o tym świadczy fakt, że w strategii bezpośrednio wymieniono szereg państw z tego regionu, z którymi będzie rozwijana współpraca, zaczynając od traktatowych sojuszników – Filipiny i Tajlandia, a

kończąc na takich państwach jak Singapur, Indonezja, Malezja i Wietnam, uważanych za głównych partnerów regionalnych.

W przeciwieństwo do innych inicjatyw takich jak ogłoszony w ubiegłym roku AUKUS, gdzie kwestia Chin pozostawała na drugim planie i unikano bezpośrednich odniesień, tak w strategii Indo-Pacyfiku mamy do czynienia z jednoznacznym wskazaniem na wyzwania wynikające z przymusowych oraz agresywnych działań ChRL, które w szczególności są widoczne w regionie Indo-Pacyfiku. Waszyngton otwarcie deklaruje wsparcie dla swoich sojuszników i przyjaciół w głównych punktach zapalnych, takich jak Morze Południowochińskie czy Wschodniocchińskie.

Państwa Azji Południowo-Wschodniej od dłuższego czasu zdają sobie sprawę z tego, że znajdują się w centrum rywalizacji pomiędzy mocarstwami, dlatego ASEAN konsekwentnie podkreśla swoją centralną rolę oraz neutralność, żeby uniknąć reperkusji z którejkolwiek ze stron. Fundamentem pozycji stowarzyszenia jest strategia ASEAN na Indo-Pacyfiku (AIOP), w której uwzględniono ramy, zapewniające swobodne poruszanie się w coraz bardziej niestabilnym środowisku regionalnym. W amerykańskim dokumencie nie znajdziemy poparcia dla AIOP, niemniej jednak pojawiła się deklaracja w sprawie wspierania kluczowych elementów zawartych w AIOP, takich jak centralna rola ASEAN w regionie czy też dostarczanie zrównoważonych rozwiązań dla regionalnych wyzwań. Jest to fundamentalna zmiana w porównaniu do strategii przygotowanej przez administrację Donalda Trumpa, w której można odnieść wrażenie, że Waszyngton oczekiwał od ASEAN konfrontacji z Chinami. Z kolei nowa strategia świadczy o tym, że amerykańscy decydenci zdali sobie sprawę z kluczowego znaczenia jedności ASEAN oraz predylekcji stowarzyszenia do unikania antagonizowania rządu w Pekinie, z którym utrzymują bliską współpracę gospodarczą.

W ramach tworzenia przeciwwagi dla Chin, które rozwinęły swoje wpływy ekonomiczne w regionie poprzez inicjatywę Pasa i Szlaku, Stany Zjednoczone oferują plan promowania dobrobytu w regionie poprzez zwiększenie swoich bezpośrednich inwestycji zagranicznych. Jest to odpowiedź Waszyngtonu na wejście w życie RCEP wraz z początkiem 2022 roku jak i próba naprawy wizerunku po tym jak Donald Trump podjął decyzję o wycofaniu kraju z TPP.

Jeżeli chodzi o sektor bezpieczeństwa, priorytetowymi obszarami w strategii jest Morze Południowochińskie oraz Wschodniocchińskie. Stany Zjednoczone zobowiązują się do utrzymania swojej militarnej obecności w regionie, będącej gwarantem pokoju, stabilności i bezpieczeństwa. Warto jednak zwrócić uwagę na fakt, że podczas gdy dokument odwołuje się do kluczowego znaczenia wolności żeglugi w regionie Indo-Pacyfiku, ani razu nie wymienia się operacji FONOP (Freedom of Navigation Operations Program), realizowanych przez amerykańską marynarkę wojenną. Wszystko wskazuje na to, że był to zamierzony ruch, ponieważ operacje coraz częściej są przedmiotem kontrowersji. Część specjalistów podważa nawet ich skuteczność, biorąc pod uwagę taktykę przyjętą przez Chiny, które skupiają się na działaniach w tzw. szarej strefie, z wykorzystaniem jednostek straży przybrzeżnej i milicji morskiej do nękania sąsiednich państw i narzucania im swoich roszczeń morskich i terytorialnych na spornych obszarach Morza Południowochińskiego i nie tylko. Stąd też wynika dużo większy nacisk na rolę straży przybrzeżnej, która ma być efektywniej wykorzystana do rozwijania bezpieczeństwa morskiego w regionie dzięki wspólnym szkoleniom i ćwiczeniom mających na celu zwiększanie umiejętności oraz świadomości w

domenie bezpieczeństwa morskiego. Pierwsze kroki w tym kierunku zostały już przedsięwzięte, o czym może świadczyć zainicjowanie w czerwcu 2021 roku budowy centrum szkoleniowego dla straży przybrzeżnej w Batam w ramach współpracy amerykańsko-indonezyjskiej. Dodatkowym argumentem za przeniesieniem punktu ciężkości z operacji FONOP na współpracę w ramach straży przybrzeżnej jest pozbawienie rządu w Pekinie argumentów w narracji o militaryzacji regionu przez Stany Zjednoczone. Ponadto uwarunkowania formacji jaką jest straż przybrzeżna pozwalają na większą skuteczność w przeciwdziałaniu nielegalnym połowom, które z perspektywy Azji Południowo-Wschodniej są istotniejszym problemem niż swoboda żeglugi *sensu largo*.

Poza tradycyjną współpracą gospodarczą oraz tą w zakresie bezpieczeństwa, nowa strategia zwraca również uwagę na znaczenie interakcji międzyludzkich. Przed wybuchem pandemii koronawirusa niemal 60 tys. studentów z państw członkowskich uczyło się w Stanach Zjednoczonych. Rząd w Waszyngtonie będzie dążył do wykorzystania takich programów jak Young Southeast Asian Leaders Initiative żeby promować wymianę międzyludzką i jednocześnie umacniać bliskie relacje z przyszłymi pokoleniami regionalnych liderów, a także zwiększyć swoje oddziaływanie soft power.

W przeciwieństwie do administracji Donalda Trumpa, Joe Biden kładzie także duży nacisk na oficjalne spotkania i współpracę w formatach wielostronnych takich jak Szczyt Azji Wschodniej czy Regionalne Forum ASEAN. Ponadto Stany Zjednoczone planują w najbliższym czasie zorganizować pierwszy w historii szczyt USA-ASEAN w Waszyngtonie oraz przeznaczyć dodatkowe 100 mln USD na nowe inicjatywy w tym formacie.

Nowa strategia na Indo-Pacyfiku obiecuje bardzo dużo, ale należy ją raczej rozpatrywać w kontekście ewolucji niż rewolucji. Duża elementów zostało powtórzonych, jednak poprawiono największe braki lub niedociągnięcia ze strategii opracowanej w 2018 roku. Jeżeli chodzi o pozycję ASEAN w nowym dokumencie, to wszystko wskazuje na to, że dużo zależy od subiektywnej interpretacji. Część analityków wskazuje na priorytetową rolę ASEAN, aczkolwiek znajdują się również głosy, zgodnie z którymi największy nacisk zostanie położony na współpracę w ramach QUAD i ewentualny rozwój formuły AUKUS. Za większym znaczeniem QUAD może przemawiać chociażby fakt, że 11 lutego odbył się szczyt ministerialny tego formatu w Australii. Dodatkowo pierwszy szczyt liderów tego formatu również został zrealizowany za prezydentury Joe Bidena. Niemniej jednak sytuacja na arenie międzynarodowej jest bardzo dynamiczna, a co za tym idzie należy wziąć pod uwagę obecną sytuację w Europie, która przyciągnie dużą część uwagi Waszyngtonu, co najprawdopodobniej odbędzie się kosztem Indo-Pacyfiku w tym Azji Południowo-Wschodniej. Wiele będzie zależało od tego jak długo potrwa kryzys na Ukrainie. Stany Zjednoczone nie mogą sobie pozwolić na zbagatelizowanie sytuacji na Ukrainie, ponieważ z jednej strony sytuację uważnie śledzą Chiny, które sondują w jaki sposób amerykański rząd radzi sobie z kryzysem dla bezpieczeństwa. Z drugiej strony rozwojowi wydarzeń z uwagą przyglądają się Tajwan oraz inne państwa regionu Indo-Pacyfiku, dla których Stany Zjednoczone są głównym gwarantem bezpieczeństwa. Administracja Joe Bidena znajduje się w trudnym położeniu, ponieważ będzie musiała zrównoważyć swoją aktywność pomiędzy skuteczną deeskalacją w Europie i zwiększonym zaangażowaniem na Indo-Pacyfiku.

OŚRODEK
SPRAW
AZJATYCKICH

RAPORTY OPINIE DORADZTWO

PIERWSZY W POLSCE UNIWERSYTECKI
THINK-TANK

DORADZTWO POLITYCZNE I BIZNESOWE

ZESPÓŁ Z PRAKTYKĄ W AZJI

www.osa.uni.lodz.pl

